రామారావు చతుర్శ్లోకాలు

సమయం రాత్రి తొమ్మిది గంటలు. నాలుగంకణాల పూరింట్లో చీకటిలో తెల్లబోతున్న గుడ్డి దీపం ఎదుట కూర్చుని అరమోద్పు కళ్ళతో ఆలోచిస్తున్నాడు రామారావు. అప్పుడే ఇల్లంతా మాటు మణిగింది. ఇక కుర్రాడు నిద్రపోవడమొకటే తరువాయి. రామారావు భార్య శకుంతల ఉవాచ ప్రకారం ఈ కుర్రకుంక పోయినజన్మలో ఖజానాకు కావలి గాచినవాడు! దీపకాంతి వాడిపైకి ప్రసరించగూడదు. రెండు – ఇంట్లో చీమ చిటుక్కు మనగూడదు. మూడు – ఊయల్లో వేసిన తరువాత నాలుగైదు గడియల సేపు నిర్విరామంగా వూపుతూ ఉండాలి.

శకుంతల ఇప్పుడు చేస్తున్న పనే అది! ఒక వైపున కనురెప్పల పైన బరువుగా కూర్చున్న నిద్ర, మరొకవైపున ఎప్పుడెప్పుడు మేను వాలుద్దాం అన్న బడలిక. నిలువునా నిల్చోలేక నూట ఇరవై డిగ్రీలకు వంగిపోయి వూయలతో సాముచేస్తోంది శకుంతల!

జరుగుతున్నది చలికాలం. ఎండాకాలమైతే ఎంతకూ చీకటిపడని సాయంకాలాల్లో ఏటి నడుమ నల్లటి బండపైన కూచొని ఆలోచించుకోడానికి వీలుండేది రామారావుకు! పాడు శిశిరంలో ప్రొద్దు ఇట్టే పుట్టి అట్టే మాయమైపోతుంది. ఇక నిశాకాంతను కొసరడంకన్నా గత్యంతరమేముంది?

రామారావుకు వ్రాయడమే ఉద్యోగం కాదు. భుక్తికోసం అతడు వేరే ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు. నిష్కర్షగా చెప్పడానికి వీల్లేదుగానీ నెలరోజుల్లో ఏదో ఒక రోజున అతడి చేతికి రూపాయలు తొంభైనాలుగు ముడుతున్నాయి. ఈ ఆర్జనతో ఆరుగురు పెద్దవారు, ఓ కుర్రవాడూ వున్న సంసారాన్ని అతడు ఎలా ఈదుతున్నాడన్నది మరెప్పుడైనా వ్రాయవలసిన కథ. రామారావు ఇప్పుడు వ్రాయదలచుకొంటున్నది ఆ కథ గాదు.

వెండి చెంచాను నోటిలో వుంచుకొని పుట్టిన వాడు కాదు రామారావు. ఆ విధంగా పుట్టని అసంఖ్యాక దీన మానవానీకంలో రామారావు ఒక్కడు. ఎడమ వైపున గాని కుడివైపునగాని అతడి పేరుకు అతికింపులు లేవు. అందమగు చోట సర్వమూ అందమే నంటాడు కవి కులగురువు! ఆ అందంలేని చోట అదిలేని లోపాన్ని మరుగుపరచడానికి మరేదైనా అవసరం. నల్లటి కోయిలకు తీయటి గొంతుక భగవంతుడిచ్చిన వరం. వేరొక విధంగా ఆ మాట తనకు సైతం వర్తించకపోదని ఎవరైనా చెబుతే అందుకు అభ్యంతరం చెప్పగలిగే అహంభావం రామారావులో లేదు.

ఏవో నాలుగు ముక్కలు వ్రాయాలేగానీ, వ్రాసిన తరువాత "బాగా రాస్తున్నావోయ్" అంటూ వీపు చరచి ప్రోత్సహమిచ్చే పాటి సహృదయత లోకంలో లేకపోలేదు. ఆ మాట విన్నప్పుడల్లా ఎదుటి వ్యక్తికేసి చూస్తూ తెల్లబోతుంటాడు రామారావు. అంతకన్నా తాను చేయగలిగిందేముంది!... తాను చేస్తున్న పని మూలంగా లోకానికి ఉద్ధరింపు కలుగుతుందన్న అత్యాశ రామారావుకు లేదు. అలాంటి తలపోత తన కోడి, తన కుంపటి లేకపోతే తెల్లవారదనుకున్న ముసలావిడ ఊహలా అపహాస్యం పాలుకాగలదని రామారావుకు తెలుసు. జీవన యాత్రా పథంలో మనసుకు తగిలిన బాధలను, హృదయాన్ని తాకిన ఆవేదనను వ్రాతలో బహిర్గతంచేసి ఆ రీతిగా ఆలోచనల బరువు నుంచి విముక్తి

పొందగలిగితే, కాస్త తేలిగ్గా వూపిరి పీల్చుకుంటూ బ్రతకడానికి వీలుంటుందని రామారావు నమ్మకం.

ఒక విధంగా రామారావు అదృష్టవంతుడు. అతడి వ్యాసంగానికి అవసరమైన ముడిసరుకును భగవంతుడు అతడి చుట్టుప్రక్కల్నే ప్రోదిచేసి పెట్టాడు. కంటికి కనిపించిన వ్యక్తిలోని వైచిత్రి, చెవిదాకా వచ్చిన వార్తలోని నిజం, నేపథ్య సంగీతంలా కొంత వాతావరణం, ఒక్కింత అనుభవం, ఇంచుక కల్పన - ఈ సరంజామాతో సంవత్సరాల పర్యంతంగా తన వ్యాసంగం కొనసాగించుకపోతున్న రామారావు హృదయం లోలోతుల్లో ఒక్క కోరిక మాత్రం దీపంక్రింద నీడలా - తీరకనే వుండిపోయింది.

ఇన్నాళ్ళకు ఆ కోరిక కొకరూపం యివ్వగలిగే సావకాశం సమకూరినట్టు తోచింది రామారావుకు. పది పదిహేను నిమిషాల నుంచి అతడు కృత్యాద్యవస్థలో కొట్టుమిట్టాడుతున్నాడు.

* * *

చిమ్మ చీకటిలో మినుకు మినుకు మంటున్న గుడ్డి దీపానికిమల్లే, ఇంట్లో తావులేక పొరుగింట్లో పడుకున్న రామారావు పెదతల్లి నీరవ నిశ్శబ్దాన్ని చీల్చుకొని దగ్గుతోంది.

ఆ దగ్గువల్ల రామారావుకు ఓ విషయం స్ఫురించింది. తన కథను ప్రారంభించడానికి ముందుగా తాను పెద్దమ్మను గురించి చెప్పుకోక తప్పదు.

పెద్దమ్మ వయసు ఆరో పది దాటింది. బహుశా ఆమె పంతొమ్మిదో శతాబ్దం ఆఖరి దశాబ్దంలో పుట్టివుంటుంది. ప్రథమ ప్రపంచ మహా సంగ్రామం జరిగిన రోజుల్లో ఈ యింటికి వచ్చి వుంటుంది. ఆమె కాపురానికి రాగానే అన్నదమ్ములు వేరు వేరు కుండల్లో వంటలు ప్రారంభించడం, కాపురాలు విచ్ఛిన్నం కావడం, ఆ ఇంటిమీది కాకి ఈ ఇంటిపైన వ్రాలక పోవడం, మొదలైన సంఘటనలు జరిగాయి. ఈ సంఘటన లన్నింటిలోనూ పెద్దమ్మ పాత్ర చాలా వుంది. వాడగా వాడగా పదునెక్కే ఆయుధాన్ని గురించి వ్రాస్తూ వాషింగ్టన్ యిర్వింగ్ ఆడవారి నాలుకను గురించి ప్రస్తావించాడు. పెద్దమ్మ మాటలు విన్నప్పుడల్లా రామారావుకు ఆ ప్రస్తావన జ్ఞప్తికి వస్తుంది. ఇప్పుడు కాదుగానీ ఆ రోజుల్లో పెద్దమ్మ మాటకు ఇంట్లో తిరుగుండేది కాదేమో! ఆ పూర్వకాలపు ఔన్నత్యాన్ని నెమరుకు తెచ్చుకుంటూ 'కట్టుకున్నాయన గూడా నా మాటకు లోబడే వర్తించారు గదమ్మా!' అని అదో పెద్ద మెరిట్ సర్టిఫికెట్టులా యిప్పటికీ బాహాటంగా చెప్పుకుంటూ వుంటుంది పెద్దమ్మ.

స్వాభిమానం ఏ మనిషిలోనైతే దురభిమానంగా మారుతోందో ఆ మనిషికీ పరిసరాలకూ ఎడతెగని సంఘర్షణ జరుగుతూనే వుంటుంది. ఏదో అపచారం జరిగిపోతున్నట్టుగా బాధపడటం, ఎదుటి వాళ్ళని బాధించడం అలాంటివాళ్ళ స్వభావమైపోతుంది. అందుకు ప్రత్యక్ష నిదర్శనం రామారావు పెద్దమ్మ.

ఒకానొక పాత్రకు ఏవో కొన్ని గుణాలను సంక్రమింపజేసి, అందని, అదకని పరిస్థితుల్లో ప్రవేశపెట్టి తమాషాను తిలకించడం జగన్నాటక సూత్రధారి లీలా వినోదాల్లో ఒకటైతే కావచ్చు! ఆయన రామారావు పెద్దమ్మకు బిడ్డలు లేకుండా చేశాడు.

సంఘంలో - అందులోనూ ప్రతివారికి ఎదుటవారి గొడవలే కావల్సివచ్చే పల్లెటూళ్ళో అనపత్యురాలి బ్రతుకు ఎన్నెన్ని విధాల హీనంగా పరిణమిస్తుందన్నది భావుకులు తీరిగ్గా ఆలోచించుకోదగిన విషయం! ఇంటిచుట్టూ జ్ఞాతులున్నారు. వాళ్ళ ఇళ్ళల్లో పనసపళ్ళ

లాంటి బిడ్డలున్నారు. గొడ్రాలి కంటబడితే ఎక్కడ దిష్టిదోషం తగులుతుందోనని వాళ్ళు తమ బిడ్డల్ని చీర చెరుగుల్లో దాచుకుంటారు!

ఎక్కని కొండలు లేవు. చూడని దేవుళ్ళు లేరు. చేయని నోములు లేవు. కానీ ఆశ వదలిపెట్టడం కొందరి స్వభావం కాదు. ఆమె ఆలోచించింది. ఉపాయాంతరాలు లేనేలేవా. లేకేం, భర్తకు పునర్వివాహం చేస్తే!

ఆ శుభ కార్యం కూడా నెరవేర్చింది. భగవంతుడు యింకా ఆమెను పరిశోధించాలను కోలేదు. ద్వితీయ కళత్రానికి సంతానం కలిగింది. రామారావు, అతడి తర్వాత ముగ్గురు ఆడబిడ్డలు భూమిపైకి వచ్చారు.

బిడ్డల పెంపకంలో గూడా రామారావు పెద్దమ్మ ఓ విచిత్రమైన పద్ధతినే అవలంబించింది. ఆమె బిడ్డల పెంపకాన్ని సర్వహక్కులతో తన స్వంతం చేసుకుంది. వాళ్ళ తెలివి వాళ్ళకు వచ్చేదాకా పిల్లలకు తల్లి ఒక పరిచారిక హోదాలో మాత్రమే తెలుసు. ఆమె ప్రభావం పిల్లలపైన అంతగా ప్రసరించింది.

ఇదంతా అలనాటిగాథ! రామారావుకు, అతడి చెల్లెళ్ళలో ఇద్దరికీ పెళ్ళిళ్ళు జరిగాయి. ఐతేనేం, కుటుంబంలో ఇంకా పెద్దమ్మ అధికారం లాంఛనప్రాయంగానైనా జరుగుతూనే వుంది. ఆమె ఆఖరుశ్వాస వదలిపెట్టేదాకా అదలా జరగనూ జరుగుతుంది.

పెద్దమ్మకు ఏ క్షణాన ఎవరిపైన ఆగ్రహం కలుగుతుందో వూహించడం కష్టం. ఆమె ఇంట్లో కొందరిని చేరదీస్తుంది. మిగిలిన వాళ్ళను కాసుకు కొరగాకుండా మాటలనేస్తుంది. ఇంట్లో తన ప్రాధాన్యం గనుక తగ్గిపోతున్నట్టు తోస్తే చివరకు దగ్గుతూనైనా కూచుంటుంది. మొదట మొదట ఒకటి రెండు పూటలు తిండి మానేసి స్వప్రయత్నంతో తెచ్చుకున్న ఆ దగ్గు కాలక్రమాన అదొక తీరని జబ్బైపోయింది. దానికితోడు ఆమెలో మునుపటి జవసత్వాలు గూడా తగ్గిపోయాయి. కొత్తగా ప్రాణభీతి ఒకటి ఆమెను ఆవహించింది.

'ఇదంతా వట్టి కథాసంగ్రహం మాత్రమే. తీరిగ్గా ఎప్పుడైనా దీన్ని పెంచి పెద్ద కథగా వ్రాస్తే అప్పుడది చిత్రాతిచిత్రమైన మానవ జీవిత గాథల్లో ఒకటౌతుంది' అనుకుంటు న్నాడు రామారావు.

"అబ్బబ్బ, ఏం చీగటీగలమ్మా పాడూ!" అంటూ రామారావు తల్లి దుప్పటిని ముఖంపైకి తీసుకుంటోంది.

రామారావు తల్లివైపు చూచాడు. ఇంట్లో దీపమున్నట్టయితే ఆమెకు నిద్ర పట్టదు. దీపం లేకపోతే రామారావు వ్రాసుకోవడం సాధ్యంకాదన్న స్పృహగాని, అలవాటు ప్రకారం రోజూ ఎంతోకొంత వ్రాసుకోకపోతే అతనికి మతిపోయినంత పనవుతుందన్న పట్టింపుగాని ఆమెకు లేవు. రామారావు ఏం చేసినా, ఏం చెయ్యక పోయినా తన సదుపాయాలు తనకు సమకూరితే ఆమెకదే చాలు! పెద్దమ్మకైతే ఎదుటివారి అదృష్ట దురదృష్టాలను పట్టి ఒకరిపైన ద్వేషమూ ఒకరిపైన ప్రేమా కలుగుతాయి. ఈమె సంగతలాకాదు. మానవులపట్ల ఆమెకున్న అభిమానమే అంతంత మాత్రం! ఆ వున్న అభిమానం కాస్తా కూతుళ్ళపైన్నే వుంది. రామారావు వల్ల వాళ్ళకేదో తీరని అన్యాయం జరిగిపోతుందన్నదే ఆమెలో ఆరనిచింత! సంవత్సరానికొకటి రెండుసార్లు వాళ్ళను తీసుకొచ్చి, తీసుకొచ్చిన ప్రతిసారీ ఆరునెలలుంచుకుని పంపించడం లేదన్నదే ఆమె బెంగ! రామారావు తల్లికి మరొక తీరని కోరికగూడా వుంది. ఒకసారి కొడుకు కోడల్ని చేయిజేసుకుంటే

నేత్రానందంగా చూడవచ్చును గదా అన్నదే ఆ కోరిక. నలభై అయిదేళ్ళ జీవితంలో ఏ మానవప్రాణిమీద అధికారం చెలాయించలేకపోయిన తపన, ఆమెకు కోడల్ని చూడగానే ఉద్రేకిస్తుంది. కాస్త అతిశయోక్తిగా చెప్పాలంటే ఇది పిల్లి ఎలుకమీదికి దూకే తంతులాంటిది. కానీ ఇందులో ఎలుక బొత్తిగా ఎలుకగాక పోవడమే వచ్చిన చిక్కు!

రామారావు అప్పుడప్పుడూ ఆలోచిస్తుంటాడు - తల్లి యింత విచిత్రంగా మారిపోవడానికి కారణమేమిటా అని! ఇందుకు సమాధానంగా అతడు పాతికేళ్ళ సంసారిక జీవితంలో ఆమెకు కుటుంబంలో లభ్యమైన హీనస్థానాన్ని గురించి, సవతిమూలంగా ఆమె ఎదుర్కోవలసి వచ్చిన దుర్భరపరిస్థితుల్ని గురించి మననం చేసుకోవలసి ఉంటుంది. ఐతే, అదొకపనిగా ఆ దుఃఖగాథను మననం చేసుకునేంతవరకూ అతడి మనసు యింకా మొద్దుబారలేదు. జీవితంలో మరిన్ని ఆటుపోట్లు చవిచూచి తల బట్టకట్టిన తర్వాత రామారావు ఆ పనికి పూనుకుంటాడు.

బిడ్డ కీచుకీచుమని ఏడవడంతో రామారావు తృళ్ళిపడ్డాడు. కానీ మరుక్షణాన్నే అతడి కర్థమైంది - చిరంజీవి నరేంద్రుడైతే అంతకంటే బిగ్గరగా ఏడవగలడనీ, యిప్పుడేడుస్తున్నది చెల్లెలు కూతురు చిరంజీవి శ్రీదేవనీ!

"అమ్మాయ్, బిడ్డలేచింది. ప్రక్కకు తీసుకో" అంటోంది తల్లి. కానీ హెచ్చరికకు ఏ మాత్రం ఫలితం కనబడకపోవడంచేత ఆమె తనే దుప్పటి పైకి తీసి బిడ్డను తల్లి ప్రక్కలో చేరగిలచేసింది!

చెల్లెలు యింత నిశ్చింతగా ఎలా నిద్రపోగలుగుతోందా అన్నది రామారావు జిజ్ఞాసలో ఒకటి. ఒకవేళ నిరాశా, నిద్రా అక్కచెల్లెళ్ళేమో! జీవితంలో నిరాశ నిస్పృహ మోతాదు మీరినకొద్దీ, నిద్రకూడా మరీ యింత ముమ్మరంగా మనిషిని ముంచుకొస్తుందేమో!

రామారావు బావమరిదికి పట్టణంలో లోయర్ డివిజన్ గుమాస్తా ఉద్యోగం. అరువుగా దొరికిన అర్ధరూపాయ డిటెక్టివ్ నవలలు చదవడం అతడి హాబీ. అన్ని పనులనుంచీ రిటయిరైన తల్లిదండ్రులు, పెళ్ళికావలసిన చెల్లెలు, హైస్కూల్లో ప్రతి తరగతిలోనూ ఫెయిల్ కావడమే పనిగా పెట్టుకున్న తమ్ముడు, ఇందరిపైన పట్టణంలో పనులు చేసుకోవడానికి వెళ్ళి, వెళ్ళినప్పుడల్లా యింటిని ముట్టడించే బంధువర్గం - ఇంతమందితో నిండి నిబిడీకృతమైన సంసారం తన స్వల్ప సంపాదనతో స్థిమితంగా సాగదని అతడేనాడో నిర్ధారించుకున్నాడు. ఆ మాట కాస్తా భార్యతోనూ చెప్పేశాడు. ఇద్దరూ కలిసి మాట్లాడుకున్నారు. మౌనమే భూషణమనుకున్నారు. దూషణ భూషణలు శరీరానికేగానీ ఆత్మకు కాదనుకున్నారు. సంయోగ వియోగాలు దైవాధీనాలనుకున్నారు. ఇంక వాళ్లను ఈ లోకానికి సంబంధించిన ఏ విషయం మాత్రం బాధించగలుగుతుంది?

రామారావు ఆలోచన లీసారి గోడకు బల్లిలా కరచుకుని పడుకున్న శకుంతలపైకి ప్రవహించాయి.

నాలుగంకణాల పూరింట్లో మొదటి అంకణంలో పొయ్యి, పాత్రలు, నీళ్ళబానలు, వీటి మధ్య తావుచేసుకుని రామారావు తల్లీ, చెల్లెలు పడుకున్నారు. రెండో అంకణంలో ద్వారం వుంది. మూడో అంకణంలో సగం మేరకు బెంచీలు ఆక్రమిస్తాయి. నాలుగో అంకణంలో ఒక గాది, నాలుగు దొంతులూ ఉన్నాయి. దురదృష్టవశాత్తు రామారావు ఇంటికి యిరవై గజాల దూరంలో ఓ కొండవాగు పరుగెడుతోంది. అందులో నుంచీ చెమ్మ నేలమట్టానికన్నా తగ్గులో వున్న రామారావు యింట్లో మూడు, నాలుగు అంకణాల్లోకి వ్యాపిస్తుంది. ఆ చెమ్మనుంచీ వైదొలగుతూ గోడను ఆశ్రయిస్తోంది శకుంతల.

'అవనిలో నా వంటి ఆడుజన్మముకన్న రాయిగా రప్పగా పడి ఉండటం గూడా మేలే' నన్నది ఓ రచయిత్రి. కాకపోతే, మరి మానవ జన్మమెత్తి శకుంతల ఏం సుఖపడింది. ఎనిమిదో యేడు జరుగుతుండగా తల్లిపోయింది. మారుతల్లి కాపురానికి వచ్చింది. అప్పటినుంచీ బ్రతుకంటే ఓ సంఘర్షణ అనే ఆమెకు అర్థమయింది. తండ్రి ఆమెకో మేలు చేయగలిగాడు. శకుంతల చదువుకుంది. ఆ చదువుతో ఓ చిన్న ఉద్యోగం చేయగల విశ్వాసం ఆమెకు కద్దు. కానీ ఆమె తీరా పబ్లిక్ పరీక్షలో ఫెయిలయింది. కాగా, ఆ చదువువల్ల, పాసైవుండి ఉద్యోగం చేసి వుంటే ఈ బండెడి చాకిరీ తప్పి ఉండేదిగదా అన్న ఆవేదన మాత్రం మిగిలింది!

"ఏమండీ? మీరింకా పడుకోలేదా?" తలపైకెత్తి ప్రశ్నించింది శకుంతల.

"పడుకుంటాను" అన్నాడు రామారావు.

"కథ యింకా పూర్తికాలేదేమిటి?"

"ప్రారంభించకనేపోతే పూర్తయే దెక్కడ? ఓ మనిషిని గురించి కథ వ్రాయాలను కున్నాను. కానీ ఆలోచించగా వాడికి కథంటూ ఒకటి లేదని తేలింది. పోగా వాడి పుణ్యమా అని నాలుగైదు కథలకు ప్లాట్లు స్ఫురించాయి. ఇప్పుడు కాదు, మరెప్పుడో వ్రాస్తాను. కాస్త వేడినీళ్ళుంటే యివ్వు" ఆవులిస్తూ అడిగాడు రామారావు.

"వేడినీళ్ళెక్కడున్నాయి? అత్తయ్య కుండను పైకితీసి పొయ్యిలో నుగ్గులు వేసి పడుకున్నారు?"

రామారావు తల్లికి చీగటీగలు ఆగర్భశత్రువులు. ఈ నుగ్గుల ప్రక్రియ ద్వారా ఆమె ప్రతిరాత్రీ వాటికి మారణహోమం జరుపుతుంది.

రామారావు చల్లగా ఓ టంబ్లరునీళ్ళు త్రాగి తలుపు తెరచుకుని బయటికి వెళ్ళాడు.

కొట్టంలో కట్టుగూటం దగ్గర నిల్చున్న కపిలగోవు రామారావు కనిపించగానే పగ్గం లాక్కుంటూ గింజుకుంది.

ఆవుకు గడ్డి వేస్తుండగా రామారావుకు ఓ విషయం జ్ఞప్తికి వచ్చింది.

మూడు నెలలప్పుడు, ఓ సెలవురోజున రామారావు తనకున్న మూడు గొడ్లను మేతకు తోలుకెళ్ళాడు.

అప్పటికి వానల్లేవు, నిదాఘం. ఆఖరు గరిక పోచకూడా ఎండి మాడి మట్టిదినిపోయింది. ఆవులు కాసేపు కలబంద పట్టలు కొరికాయి. మరికొంతసేపు కానుగాకు తిన్నాయి. ఆ తరువాత తలలు పైకెత్తుకుని దిక్కులకు బిక్కరించి చూచాయి.

అప్పట్లో నెల్లూరు ప్రాంతం నుంచి కొండల్లా వచ్చేవి కసువు లారీలు. కసువు వెల పాతిక రూపాయలైతే, లారీ బాడుగ వంద రూపాయలు!

బక్కచిక్కిన పేదరైతు కడుపు నిండడానికీ ఒక్క రూపాయి చాలదు. డొక్కలెండిన గోవు తాలూకు 'ఒళ్లంతా కడుపు' నిండడానికీ ఒక్క రూపాయి చాలదు.

చేను దున్నిస్తూ ఉండి ఓ రోజున రామారావు పొలానికి వెళ్ళాడు. పడుకోబోతున్న ఎద్దు కళ్ళల్లో రైతు ఏదో పొడి చల్లుతున్నాడు.

"ఏమిటది?" అన్నాడు రామారావు.

"మిరప్పొడి" అన్నాడు నెమ్మదిగా రైతు.

"మిరప్పొడే! ఎద్దు కళ్ళల్లో మిరప్పొడే! ఎందుకూ?" ఆక్రోశించాడు రామారావు.

"కళ్ళు మండినంతసేపూ ఎద్దు పడుకోదు బాబూ! నీ దగ్గర ఎప్పుడో తీసుకున్నాను, కూలి డబ్బులు, మొదట నీ బాకీ తీర్చాలి. ఆ పైన నేను దున్నుకోవాలి. ఎద్దు పడుకుంటే కాపురాలేంకావాలి?" అన్నాడు రైతు.

- ఇందాకా ఆలోచిస్తూ వచ్చి తనను తానే మందలించుకున్నాడు రామారావు. ఇవన్నీ ఈ పురిటిగడ్డపైన మంటిలో పుట్టి, మంటితో పోరాడి, కడకు, మంటిలో కలిసిపోనున్న మానవుల జీవిత బృహత్కథలోని చిన్న చిన్న ఉపాఖ్యానాలు. ప్రస్తుతానికి వీటిని స్మృతుల భోషాణంలో పదిలపరచుకుంటే చాలు!

రామారావు ఆదరాబాదరా తొట్టిలోని నీళ్ళతో ముఖమూ, కాళ్ళూ, చేతులూ కడుక్కున్నాడు. పై గుడ్డతో ముఖం తుడుచుకున్నాడు. నాలుగోలోకం తనకోసం ఎదురు చూస్తోందన్న ఊహతో గబగబా యింట్లో ప్రవేశించాడు.

అన్నట్టు రామారావుకు నాలుగు లోకాలున్నాయి.

ఒకటి ఉద్యోగం: అక్కడ రామారావు అటెండెన్సు వేస్తాడు. పాఠాలు చెబుతాడు. పిల్లలను బాదుతాడు. ఇన్‌స్పెక్టర్లకు సెల్యూట్లుచేసి, వాళ్ళ చీదరింపులకు వినయ పూర్వకంగా సంజాయిషీలు చెప్పుకుంటాడు.

రెండు గృహలోకం: ముఖ్యంగా రామారావు అసమర్థత బయట పడేది యిక్కడే! వైరి వర్గాలమధ్య యుద్ధం చెలరేగితే శాంతిదూతగా వ్యవహరించి పంచశీలను నూరిపోసి విఫలుడై వెల్లకిల పడతాడు. పెద్దవారికి నచ్చచెబుతాడు, పెళ్ళాన్ని ఓదార్చుతాడు. అప్పులవాళ్ళను ఎక్కడివాళ్ళనక్కడ సర్ది పంపుతాడు. 'ఋణానుబంధ రూపేణా పశుపత్నీ సుతాలయా' అని అప్పుడప్పుడూ వైరాగ్యం కూడా అవలంబిస్తాడు.

మూడోది సాహిత్యలోకం: అడిగే నాథుడు లేడుగనుక యిచ్ఛా విహారం, ఇక్కడ స్వేచ్ఛా విహంగం రామారావు.

నాలుగోది నిద్రాలోకం! రామారావిప్పుడు ప్రవేశించబోతున్న లోకం.

రామారావు బెంచీపైన పడుకున్నాడు. దుప్పటి కప్పుకున్నాడు. రామారావు జీవితాదర్శాలకూ జీవితావసరాలకూ ఎలాంటి నిష్పత్తి వుందో, అతడి భౌతిక శరీరానికీ ఆ దుప్పటికీ అదే నిష్పత్తి అమల్లో వుంది. రామారావుకు యిరవై యెనిమిదేళ్ళు, ఆ దుప్పటికి పద్నాలుగేళ్ళు. క్రిందా పైనా నూలు పోగులు జారి పోతున్నాయి. దాన్ని ముఖంపైకి లాక్కుంటే కాళ్లు వెలుపలుండిపోతాయి. కాదని పాదాలకు గూడా కప్పుకుంటే ముఖం బయటపడిపోతుంది. అందుచేత కాళ్ళను కడుపులో దాచుకుని గట్టిగా దుప్పటి కప్పుకున్నాడు రామారావు!

♦ జ్యోతి మాసపత్రిక - 1962 ♦